

نقش مدیریت شهری در هویت‌یابی و امنیت فضاهای شهری با تأکید بر پیوست اجتماعی - فرهنگی (مورد مطالعه: محله‌های مناطق ۶ و ۱۲ کلان‌شهر تهران)

علیرضا فرانیا^۱، زهره فنی^۲، ناصر شفیعی ثابت^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۰۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۴

از صفحه ۱ تا ۳۲

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی
سال نهم، شماره سی‌وششم، زمستان ۱۴۰۰

چکیده

انجام هر نوع پروژه توسعه شهری از سوی مدیریت شهری می‌تواند اثرات متفاوتی بر هویت‌یابی و امنیت فضاهای شهری داشته باشد. یکی از سازوکارهای جدید برای کاهش تبعات و تقویت اثرات مثبت پروژه‌های شهری و هویت‌یابی فضاهای شهری، تهیه و استفاده از پیوست اجتماعی-فرهنگی (اتاف) است که لازمه انجام هر طرح و برنامه توسعه‌ای است. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی و ارزیابی تأثیرات اجتماعی فرهنگی اجرای پروژه‌ها بر هویت‌یابی فضاها و تقویت امنیت شهری انجام گرفته است.

روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و ماهیت آن کاربردی است. گردآوری اطلاعات به دو صورت میدانی و کتابخانه‌ای است. جامعه آماری پژوهش شامل محله‌های منتخب مناطق (۶) و (۱۲) کلان‌شهر تهران است که بر اساس فرمول کوکران تعداد (۲۳۲) نمونه انتخاب شده است. همچنین در تحلیل داده‌ها آزمون‌های «تی‌تست»^۴ و رگرسیون خطی مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش گویای آن است که عملکرد مدیریت شهری به صورت مستقیم در هویت‌یابی فضاهای شهری و بهبود امنیت آن‌ها تأثیرگذار است و عامل فرهنگی نسبت به عامل اجتماعی، بیشترین تأثیر را بر هویت فضاهای شهری و تقویت امنیت داشته و زمینه را برای ارتقای سطح رفاه، کیفیت زندگی شهروندان و همچنین ایجاد محیطی سالم و امن فراهم آورده است.

پیوست اجتماعی-فرهنگی به عنوان حلقه مفقوده پروژه‌های شهری شناخته می‌شود که لازم است نظام مدیریت شهری برای افزایش امنیت و هویت‌یابی فضاهای شهری آن را در دستور کار آتی قرار دهد. بی‌توجهی به اثرات و تبعات امنیتی و هویتی اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها در فضاهای شهری می‌تواند آثار منفی بلندمدتی داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: امنیت، مدیریت شهری، هویت، فضاهای شهری، پیوست فرهنگی - اجتماعی، تهران.

۱- دانشجوی دوره دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۲- دانشیار و عضو هیئت‌علمی گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،
Z-fanni@sbu.ac.ir

۳- دانشیار و عضو هیئت‌علمی گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

بیان مسئله

انجام هر نوع پروژه برای توسعه شهری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی، محیط‌زیستی و کالبدی می‌تواند اثرات گوناگونی بر هویت‌یابی فضاهای شهری داشته باشد (عنابستانی، ۱۳۹۶). این اثرگذاری با توجه به ویژگی‌های گوناگون شهری و به‌ویژه محله‌های آن، می‌تواند مثبت و سازگار و یا منفی و مخرب باشد؛ بنابراین، امروزه مدیران شهری، تلاش می‌کنند تا هنگام برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌های شهری، بیشترین منافع و کمترین هزینه‌ها را متقبل شوند. این مسئله به‌ویژه در مواردی بیشتر صدق می‌کند که به‌طور مستقیم با شهروندان در ارتباط است؛ بنابراین شناخت و تهیه سازوکارهایی برای آشکارسازی و تعریف شاخص‌ها و ابعاد مداخلات برنامه‌ریزی‌شده که اثرگذاری ناهمسانی بر فضاهای شهری برجای می‌گذارد، با توجه به ویژگی‌های بومی می‌تواند هزینه‌های جانبی را کاهش داده و در نتیجه اهداف غایی و خالص توسعه شهری را محقق کند. یکی از این سازوکارها در مدیریت شهری، به‌عنوان گام اول برای توسعه همه‌جانبه، تهیه پیوست فرهنگی-اجتماعی طرح‌ها و پروژه‌هاست که می‌تواند راهکارهایی برای کاهش پیامدهای منفی و تقویت پیامدهای مثبت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های شهری و هویت‌یابی فضاهای شهری را ارائه کند.

گفتنی است، اجرای پروژه‌های عمرانی و اقتصادی در هویت‌یابی فضاهای شهری از دو طریق با مسائل فرهنگی و اجتماعی ارتباط پیدا می‌کند: حالت اول، عدم تناسب طرح‌های خدماتی، عمرانی و اقتصادی با شیوه زندگی مردم به‌خصوص در محله‌های شهری است که از این طرح‌ها استفاده می‌کند و باعث ناکارآمدی و غیرقابل استفاده شدن این طرح‌ها می‌شود. در حالت دوم اجرای این پروژه‌ها بر فرهنگ محله‌ها و مردم اثرگذار است و باعث دگرگونی در متغیرهای فرهنگی محله‌ها خواهد شد. این تغییرات طیفی ارزش‌ها و باورهای شهروندان را تا از بین رفتن منابع و زیرساخت‌های فرهنگی شامل خواهد شد. توجه به ارزیابی اثرات پروژه‌های مدیریت شهری، ضرورت تهیه یک پیوست فرهنگی-اجتماعی را برای این‌گونه طرح‌ها، به دلیل مطرح بودن انسان به‌عنوان

رکن اصلی و معنا دهنده به محیط، ایجاب می‌کند. این پیوست در پی شناسایی اثرگذاری اقدامات یا سیاست‌های توسعه‌ای بر ابعاد فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، زیستی و کالبدی- فضایی محیط است. پیوست فرهنگی-اجتماعی در گستره طرح‌های عمرانی از آن جهت که در مرحله پایش و ارزیابی در راستای کمینه‌سازی اثرگذاری منفی طرح‌های اجرایی و افزایش رفاه و کیفیت زندگی شهروندان گام برمی‌دارد، می‌تواند نقشی بنیادین در توسعه پایدار شهری ایفا کند؛ بنابراین، بایسته است پیش از اجرای هرگونه طرح و پروژه در سطح شهری، مدیران به شناسایی مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی پرداخته و با توجه به معیارهای به‌دست‌آمده به اجرای طرح‌های عمرانی و اقتصادی اقدام کنند. چون این پروژه‌های شهری که توسط مدیریت شهری در سطح مناطق/ محله‌ها اجرا می‌شوند؛ هویت فضاهای شهری را شکل می‌دهند و یا به عبارتی «تکوین هویت فضاهای شهری معلول عملکرد مدیریت شهری است». این هویت در طول زمان و با توجه به انواع اقدامات و عملکردهای مدیریت شهری می‌تواند به شکل‌گیری یک هویت مخرب و یا تقویت و تکمیل هویت پیشین به‌صورت مستقل، موفق و با ساکنانی رضایتمند منجر شود.

توجه به روند تحولات فضاهای شهری در کلان‌شهر تهران، خصوصاً مناطق (۶) و (۱۲) که تحت تأثیر اجرای پروژه‌های شهری شکل گرفته، نشان می‌دهد که شیوه‌نامه پیوست فرهنگی-اجتماعی به مثابه حلقه گم‌شده طرح‌های توسعه شهری در مدیریت شهری است؛ بنابراین، ضرورت توجه به تهیه این‌گونه پیوست‌ها برای هر طرح اقتصادی و عمرانی در جامعه شهری بیشتر احساس می‌شود و مدیران حوزه شهری قبل از اجرای هر اقدامی می‌بایست در راستای بسترسازی فرهنگی-اجتماعی طرح‌ها و پروژه‌ها و اثر آن‌ها بر هویت فضاهای شهری، دقت لازم را داشته باشند. در این راستا هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش مدیریت شهری با میانجیگری در اجرای پروژه‌ها، برای بهبود امنیت و تقویت هویت فضاهای شهری است. بدین‌سان، پرسش اصلی پژوهش این است که طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی در سطح مناطق و محله‌ها شهری در شکل‌گیری هویت فضاهای شهری موفق یا مخرب چه تأثیری داشته‌اند؟ این پرسش کمک

می‌کند تا اثرات پروژه‌ها و ضرورت بازاندیشی در زمینه پیوست‌های گوناگون آن نمایان شود. با توجه به آنکه مناطق مورد مطالعه از کانون‌های اصلی مداخله کالبدی بخش دولتی و خصوصی در هسته مرکزی شهر تهران است ضرورت پژوهش و بررسی پرسش بالا را دوجندان می‌کند.

پیشینه پژوهش

در زمینه موضوع مورد پژوهش، در داخل و خارج از کشور پژوهش‌های زیادی صورت گرفته است که برای نمونه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

«علی‌نژاد و همکاران» (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی تأثیرات اجتماعی و فرهنگی پروژه ارتقاء کیفی میدان مشق تهران» بیان کردند که تأثیرات ساماندهی میدان مشق به مقدمه‌ای برای ثبت جهانی این میدان تبدیل شده و زمینه‌ساز تغییرات بنیادی برای احیاء هویت واقعی این میدان به‌مثابه کانون گردشگری شده است. همچنین نتایج حاصل از این طرح بسته به نوع سناریوهای احتمالی نشان‌دهنده احترام به ماهیت تاریخی این اثر از طریق حفظ اصالت تاریخی در کاربرد نوع مصالح و مواد اولیه بکار گرفته در این طرح است. اجرای این طرح پیامدهای فرهنگی و اجتماعی متعددی داشته که هویت بخشی به منطقه (۱۲) تهران در قالب طرح گذر فرهنگی بخشی از این پیامدهاست. «ستوده فر و همکاران» (۱۳۹۸) در تعیین ابعاد برنامه‌ریزی شهری با تأکید بر پیوست فرهنگی در پروژه‌های عمرانی در شهر اصفهان عقیده دارد که هر نوع مداخله در فضای شهری دارای پیامدهایی است. «زنگنه و همکاران» (۱۳۹۷) ارزیابی تأثیرات اجتماعی پیاده راه‌ها را یکی از رویکردهای کارآمد برای بهبود شرایط زندگی شهروندان می‌دانند و این پیوست می‌تواند یاری کننده برنامه‌ریزان و مدیران شهری برای تهیه و اجرای منطقی و صحیح این پروژه‌هاست. «علی‌آبادی و بابایی» (۱۳۹۶) در تحلیل تأثیر طرح‌های توسعه شهری بر ساختار فضایی خرد و کلان زینبیه شهر زنجان، وجود گسست فضایی و انزوای کالبدی را نتیجه اجرای طرح‌ها توسعه شهری در محله‌ها می‌دانند. در خصوص تبیین پیوست فرهنگی و بهره‌گیری از نظام مدیریت

فرهنگی در شهر اسلامی-ایرانی، «جهان‌بخش و دل‌زننده» (۱۳۹۵) و «اعظم‌کاری و عظیمی هاشمی» (۱۳۹۴) در طرح‌های گردشگری، نتیجه می‌گیرند که گسست فرهنگی و تزریق مؤلفه‌های غیربومی در پیکره شهرهای اسلامی-ایرانی در دهه‌های اخیر به نبود راه مشخص و الگوی توسعه برمی‌گردد. «اشرفی و شریفی» (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی تأثیر اجتماعی (اتا) پروژه‌های شهری، نمونه موردی: پارک کودک ظفر گلچین در منطقه (۱۰) شهرداری تهران» به این نتیجه رسیدند که یکی از کارکردهای اصلی پارک کودک استفاده مکرر کودکان مجتمع‌های اطراف پارک از آن است. وجود زمین‌بازی برای کودکان که بیشتر برای فوتبال بچه‌های (۱۰ تا ۱۵) ساله استفاده می‌شود، کودکان در این سنین را تبدیل به مشتریان دائمی پارک کرده است. دومین پیامد بسیار مهم پارک، اثرات زیست‌محیطی آن در منطقه است. همان‌گونه که پارک کودک می‌تواند با برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی، محل بروز و نمود فضایل انسانی باشد؛ از جهت دیگر نیز می‌تواند از طریق رهاسدگی و برنامه‌ریزی‌های نادرست و ساده‌انگارانه، به مکان بروز انواع جرائم شهری تبدیل شده و آثار اجتماعی، فرهنگی و روانی زیانباری بر شهرنشینان داشته باشند. از پیامدهای منفی که ساکنان اطراف آن به‌شدت از آن واهمه دارند، می‌توان به تبدیل آن به مکانی برای تجمع معتادان و اراذل‌وواباش، مکانی برای فروش مواد مخدر و درگیری و مکانی برای شکل‌گیری دوستی‌های نامشروع اشاره کرد. در رابطه با مطالعه جامعه‌شناختی پیوست فرهنگی در حوزه مدیریت شهری، «شربتیان» (۱۳۹۲) بیان می‌کند، مدیریت شهری، در کنار پاسداشت ارزش‌های حاکم بر شهرها، می‌بایست سعی کند مشارکت پایدار شهروندان را در جهت نهادینه کردن ارزش‌های انسانی - اسلامی تثبیت کند و این کار، از طریق اجرای پیوست‌های فرهنگی در این حوزه انجام می‌شود. «فاضلی، محمدباقر» (۱۳۹۱) و «پور صالحی و همکاران» (۱۳۹۱) در رابطه با پیوست اجتماعی-فرهنگی در مدیریت شهری، ضمن برشمردن ضرورت تدوین این پیوست برای پروژه‌ها، برنامه‌های مدیریت شهری، چالش‌ها و موانع اجرایی را تشریح و نتیجه گرفتند که اولویت موانع به ترتیب مفهومی، ساختاری و

عملیاتی بوده است. همچنین درباره موانع و محدودیت‌های اتاف، «ماتی و هویت» (۲۰۱۸)، در پروژه‌های زیربنایی حمل‌ونقل شهری، اهمیت دادن به مشاوران اولیه و مشارکت جامعه و همچنین تأثیرگذاری بیشتر تصمیم‌گیری‌های سیاسی در زیرساخت‌های حمل‌ونقل شهری را بیان می‌کنند. «اوجانق و همکاران» (۲۰۱۵) نیز معتقد هستند که دل‌بستگی به مکان توسط عوامل مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هدایت می‌شود. «خان و لادلو» (۲۰۱۱) هم عملکرد و مدیریت یکپارچه شهری مبتنی بر توسعه پایدار شهری را راهکاری برای غلبه بر مشکلات و چالش‌های شهری و نگرانی‌های سیاسی ناشی از آن می‌دانند. در همین زمینه «لانگ» (۲۰۰۹) و «ینگ و همکاران» (۲۰۰۵) درباره الگوی مدیریت شهری و حاکمیت نتیجه می‌گیرند که اعمال مدیریت شهری ضعیف در شهرهای جهان سوم باعث تولید نابرابری عمیق مکانی-فضایی می‌شود؛ و در تکمیل آن، «روتمنز و آسلت» (۲۰۰۰) و «رونالد مک‌گیل» (۱۹۹۸)، عقیده دارند که مدیریت گروه‌های پیچیده نظیر شهرها، نیازمند استفاده از ابزارهای برنامه‌ریزی پیشرفته و نوآورانه‌ای است که بتواند شرایط موجود شهرها را به‌درستی بررسی و توسعه‌های موردنیاز آینده را پیش‌بینی کند. با توجه به چالش‌های موجود در زمینه نقش مدیریت شهری در هویت مکانی-فضایی، به نظر می‌رسد پیوست‌های اجتماعی-فرهنگی پروژه‌های شهری یکی از اصلی‌ترین عوامل تأثیرگذار بر آن است. با این حال در پژوهش‌های پیشین کمتر موردتوجه قرار گرفته و اغلب این پژوهش‌ها نقش مدیریت شهری را در شکل کلی آن بررسی کرده‌اند؛ درحالی‌که از متغیر میانجی آن یعنی پیوست‌های اجتماعی-فرهنگی غافل بوده‌اند و در این پژوهش تلاش می‌شود بررسی شود. همچنین در پژوهش‌های پیشین به دلیل محدودیت‌های خاص هر نوع پژوهشی؛ بر دامنه محدودی از ابعاد و شاخص‌ها تأکید شده است که در این پژوهش تلاش می‌شود تا بر ابعادی همچون امنیت که کمتر موردتوجه سایر محققان است، پرداخته شود.

مبانی نظری

مدیریت شهری و هویت‌یابی فضاها

در حال حاضر بحران هویت یا احساس بی‌هویتی به‌منزله یکی از بحران‌های زندگی انسان امروزی در بسیاری از قلمروها و بیشتر جوامع دیده می‌شود. یکی از این قلمروها، قلمرو هویت مکانی است. هویت مکانی یا هویت برپایه مکان به معنای بودن و اهمیت داشتن مکان‌ها برای ساکنان و استفاده‌کنندگان آن‌ها و این مسئله اشاره دارد که چگونه این معانی به ادراک فرد از خویشتن وی کمک می‌کند (حسین‌آبادی و دیگران، ۱۳۹۸). هویت مکانی-فضایی، مفهومی کلی و پیچیده از احساسات انسان نسبت به محیط است که در اثر انطباق و استفاده انسان از مکان به وجود می‌آید. در واقع داشتن تعلق خاطر و ایجاد هویت مکانی - فضایی، از مفاهیم مهم در حس وابستگی شهروندان نسبت به محیط‌های شهری و همچنین زمینه‌ساز طراحی پایه‌های ادارگی و محتوایی برای شکل‌گیری منظرشهری در نقشه ذهنی و عینی شهروندان است (کریمی مشاور و نگینتاجی، ۱۳۹۷). واژه هویت بر دو معنی همسانی و تمایز دلالت دارد که باید هر دو را ترکیب کرد به‌گونه‌ای که فرد خود را از دیگران متمایز ببیند؛ اما درعین‌حال حس همسانی خود با محیط پیرامون را نیز درک کند (لوپکا^۱، ۲۰۰۸، ص ۲۱۱). در واقع هویت مکانی، بخشی از زیرساخت هویت فردی انسان و حاصل شناخت‌های عمومی وی درباره جهان فیزیکی است که در آن زندگی می‌کند. می‌توان گفت بخشی از شخصیت وجودی هر انسان که هویت فردی وی را می‌سازد، مکانی است که خود را با آن می‌شناسد و به دیگران معرفی می‌کند (صوفی و دیگران، ۱۴۰۰). بر این اساس یکی از اصلی‌ترین وظایف مدیریت شهری به‌عنوان یک سازمان گسترده و متشکل از عناصر و اجزای رسمی و غیررسمی توجه به این مفهوم است (کاظمیان و سعیدی رضوانی، ۱۳۸۳، ص ۵۶). مدیریت شهر باید بر کلیه جهات اجرایی که افراد ساکن شهر با آن تماس دارند، نظارت کند و به‌منظور اجرای صحیح امور و رفع

مشکلات و تأمین نیازها بکوشد (رجاء، ۱۳۷۰، ص ۶۸) و درعین حال از نیازهای غیرملموس همچون هویت مکانی غافل نشود. شهر نظامی پویاست و فضاهای شهری از جمله محله‌ها، با تأثیرپذیری از روابط جغرافیایی، تاریخی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی همواره در حال تحول و تکامل هستند (فنی و صارمی، ۱۳۹۲). فضاهای شهری به‌عنوان عمومی‌ترین فضاهای باز شهری، کانون و بستر بروز حیات مدنی و شهرگرایی هستند (توسلی، ۱۳۷۱، ص ۹) و هویت آن‌ها به نحوی است که اجرای هر پروژه و طرحی می‌تواند آن را تحت تأثیر قرار دهد و آثار منفی و یا مثبتی از خود باقی بگذارد که بازتاب آن در نهایت بر روی زندگی شهروندان بروز پیدا می‌کند (مؤیدی، ۱۳۹۲). به عبارتی هر تغییری در محیط یک سری پیامدهای اجتماعی- فرهنگی (خواسته و ناخواسته) دارد که تصمیم‌گیران و مدیران شهری باید بتوانند این عوارض را پیش‌بینی، نظارت، کنترل و مدیریت کنند تا هر چه بیشتر معایب و مضرات پروژه کاهش و منافع و سود آن افزایش یابد، به‌نحوی که محیط‌زیست پایدارتر و عادلانه‌تری پدید آورد (ونکلی، ۲۰۰۳، ص ۲۵)؛ اما از دیرباز برای اجرای پروژه‌های شهری، تمرکز جدی و اصلی بر مباحث فنی و اقتصادی بود و نسبت به تأثیرات گسترده‌ای که این پروژه‌ها بر محیط اجتماعی و زیستی داشتند، بی‌تفاوتی وجود داشت. اولین و مهم‌ترین اشکالی که نگاه مدیریتی دارد، آن است که اجزای به‌هم‌پیوسته و وابسته اجتماع انسانی و نیز محیط طبیعی و فضاها را به صورتی مُنفک و یا حداقل کم ارتباط باهم، قلمداد می‌کند. در این وضعیت، موضوعاتی مانند رفاه و سلامت، امنیت اجتماعی و انتظامی، هویت و تعلق محله‌ای و فرهنگی، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده، منظر شهری، نظام همسایگی و غیره به فراموشی سپرده می‌شوند. نادیده گرفتن این مسائل که اغلب آن‌ها با دیگر مسائل اجتماعی، ارتباطی تنگاتنگ، معنادار و مؤثر دارند، در طراحی، اجرا و بهره‌برداری پروژه‌ها شهری، ضمن کاستن از فواید و امتیازات آن‌ها، مشکلات قابل‌توجهی از جمله افزایش هزینه‌های مادی، گزاف و گاه غیرقابل جبرانی را باعث شده که موجبات هدر رفتن سرمایه‌های ملی، شهری و محله‌ای را در پی داشته است (چیت‌ساز و زرگرسرای، ۱۳۹۵، ص ۲۰).

پیوست اجتماعی- فرهنگی برنامه‌ها و امنیت

مدیریت شهری نقش بی‌بدیلی را در تأمین امنیت شهروندان بر عهده دارد و عمدتاً آن نظام مدیریتی در این نقش موفق خواهد بود که متعهد به حکمروایی شایسته باشد (کامران و همکاران، ۱۳۹۱). یکی از معیارهای حکمروایی شایسته و نظام مدیریتی نخبگانی در وجود پیوست‌های اجتماعی- فرهنگی است که علاوه بر نظام شهری، در سایر سازمان‌ها نیز مورد اقبال قرار گرفته است (فاضلی، ۱۳۹۱). باید دقت داشت که پروژه‌های متفاوت، پیامدهای متفاوتی بر زندگی مردم دارد که این پیامدها باید بررسی و مشخص شوند. مطالعه تأثیرات فرهنگی- اجتماعی پروژه‌ها با عنوان پیوست، به منظور تحلیل پیامدهای یک طرح توسعه‌ای جهت تعدیل و تخفیف پیامدهای منفی و افزایش پیامدهای مثبت صورت می‌پذیرد و در عین حال چارچوبی برای مدیریت تغییرات فرهنگی- اجتماعی و ابزاری برای تصمیم‌سازی درباره این عوامل است (ستوده فر و همکاران، ۱۳۹۸). یکی از کارکردهای پیوست اجتماعی- فرهنگی؛ بسط و گسترش امنیت در تمامی ابعاد فنی، زیرساختی و روبنایی است. در این معنا توجه به مؤلفه‌های فرهنگی- اجتماعی و تأثیرات مختلف انجام پروژه‌ها می‌تواند در تقویت و بسط امنیت کارساز باشد (افشاری و بنیادی، ۱۳۹۳، ص ۱). این پیوست حتی به عنوان ابزاری برای جامعه شهری در حفظ مسائلی چون میراث فرهنگی، تقویت سرمایه‌های انسانی- اجتماعی، خلاقیت‌ها و نوآوری شهروندان، پایداری محیط‌زیست و منظر شهری مفید خواهد بود (شربتیان، ۱۳۹۲، ص ۷۶) و طیف وسیعی از مؤلفه‌های عینی، طبیعی، غیرطبیعی، فیزیکی، ذهنی و حتی قومی را در برمی‌گیرد (ستوده فر و دیگران، ۱۳۹۸). البته انتخاب درست ابزارها، به تنهایی برای موفقیت طراحی، اجرا و بهره‌برداری از یک پروژه، مؤثر نبوده و لازم است هدف‌گذاری متناسبی با ابزارها ایجاد شود تا اثرها از حیث اثربخشی، مورد ارزیابی دقیق قرار گیرند (چیت‌ساز و زرگرسرایی، ۱۳۹۵، ص ۳۱). ارزیابی تأثیرات اجتماعی- فرهنگی (اتاف)، نوعی خاص از ارزیابی اجتماعی در جهت تشخیص تأثیرات پروژه‌ها، سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها و تعیین راهبردهای غلبه و حذف این تأثیرات است (فاضلی،

۱۳۹۱، ص ۸۱). این ارزیابی باعث می‌شود تا تصمیم‌گیری به‌عنوان مهارتی اجتماعی در سطوح مدیریت و مسئولان شهری مورد توجه قرار گیرد و باعث شود مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی به شهروندان به‌طور هم‌زمان در راستای توسعه شهری مدنظر قرار گیرد (ونکلی، ۲۰۰۳، ص ۳۸۸). در واقع اتمام تضمین‌کننده موفقیت اقدامات توسعه در اجتماع‌های محله‌ای و نیز کسب مجوز اجتماعی در بین اعضا و ذی‌نفعان این اجتماع‌ها، شناسایی تأثیرات مثبت و منفی مداخله‌ها و تلاش برای تعدیل و جبران یا نظارت بر آن‌ها و مهم‌تر از همه مدیریت این تأثیرات است و هدف اصلی آن ارتقای عدالت شهری، مشارکت اجتماع‌های محله‌ای، در نظر گرفتن منافع ذی‌نفعان گوناگون و در نهایت افزایش کیفیت زندگی و دستیابی به توسعه پایدار است (صلاحی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱۴۶). به عبارتی اگر این تأثیرات پیشاپیش شناسایی شوند، می‌تواند راجع به اینکه چه مداخلاتی باید به عمل آید و به چه شکلی باید انجام شوند و چه تصمیم‌هایی گرفته شود مؤثر واقع شود (بکر و ونکلی، ۱۳۸۸، صص ۴-۷) بررسی‌ها نشان می‌دهد پروژه‌هایی که حداقل از یکی از پیوست‌های اجتماعی یا فرهنگی برخوردار بوده‌اند، به شکل ملموسی امنیت فیزیکی و امنیت ذهنی ساکنان را افزایش داده‌اند؛ به شکلی که پس از اجرای پروژه، این اقسام امنیت در محله افزایش یافته است (ستوده فر و همکاران، ۱۳۹۸). در نقطه مقابل و در پروژه‌هایی که فاقد پیوست هستند، خدشه جبران‌ناپذیری بر امنیت ساکنان وارد شده است. به‌عنوان نمونه بسیاری از پروژه‌های شهری؛ آسایش بصری، کیفیت منظر و کیفیت محیطی را خدشه‌دار می‌کنند که این عامل منجر به آشفتگی، ناهمگونی و اغتشاشات بصری محیط می‌شود و اولین بازتاب ملموس آن در کاهش امنیت شهروندان نمایان است (رحمانی لشکری، ۱۳۹۷). در چنین شرایطی اگر پروژه دارای پیوست اجتماعی-فرهنگی بود، می‌توانست این کاهش امنیت را پیش‌بینی کند.

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع کاربردی و به روش توصیفی - تحلیلی انجام شد. روش گردآوری داده‌ها، ترکیبی از روش اسنادی - کتابخانه‌ای و پیمایشی - میدانی است. برای این منظور، دو پرسشنامه تهیه و برای سنجش اعتبار و روایی آن‌ها از اساتید و کارشناسان دانشگاهی استفاده شد. برای پایایی آن‌ها نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد و رقم (۰/۸۴۱) به دست آمد که نشانگر قابلیت اعتماد به نتایج حاصل از این پرسشنامه‌ها است. داده‌های پرسشنامه‌ها در ابتدا به صورت جداگانه تحلیل و سپس با روش ترکیب کردن هر دو پرسشنامه در نرم‌افزار «اس پی اس اس»^۱، تحلیل مشترک انجام گرفت. در نهایت برای تحلیل یافته‌ها از آزمون‌های آماری «تی تست»^۲، «فریدمن» و «رگرسیون خطی» استفاده شد.

قلمرو موضوعی پژوهش، عبارت است از «تبیین نقش مدیریت شهری در هویت فضاهای شهری در کلان‌شهر تهران با تأکید بر پیوست اجتماعی - فرهنگی». از نظر قلمرو زمانی، تک مقطعی است و اطلاعات فقط در یک برهه از زمان جمع‌آوری شده است. داده‌ها از بین محله‌های منتخب مناطق (۶) و (۱۲) شهرداری تهران با حجم جامعه آماری (۵۶۰۳۸) در برهه زمانی شش‌ماهه (بهار و تابستان ۱۳۹۹) گردآوری شده است.

گزینش محله‌های منتخب از میان محله‌های هر منطقه، بر پایه نمونه‌گیری احتمالی (تصادفی به شیوه قرعه‌کشی) و از نوع «نمونه‌گیری خوشه‌ای» انجام شد تا از نظر علمی بتواند قابلیت تعمیم خوبی به کل مدیریت شهری در کلیه محله‌های کلان‌شهر تهران را داشته باشد. از این رو، در قالب یک روند سلسله‌مراتبی خوشه‌ای، گام‌های زیر برای گزینش محله‌های پژوهش برداشته شد:

1- SPSS

2- t-test

- (۱) بخش‌بندی شهر تهران به سه پهنه فزایی بالا، میانی و پایین که همپوشانی خاصی با سطح‌بندی آن‌ها از جنبه میزان توسعه‌یافتگی، از سطح بالا تا پایین دارند؛
- (۲) گزینش یک منطقه شهرداری از دو پهنه بالا و پایین (در مجموع دو منطقه شهرداری)؛
- (۳) گزینش تقریبی دو ناحیه از هر منطقه شهری برگزیده (تقریباً چهار ناحیه)؛
- (۴) گزینش یک یا دو محله از هر ناحیه شهری برگزیده (در مجموع شش محله).

ملاک این رتبه‌بندی دو پژوهشی است که بر پایه شاخص‌های توسعه‌یافتگی و رفاه، منطقه‌های شهر تهران را رتبه‌بندی کرده‌اند. (جدول‌های ۱ و ۲ و نقشه شماره ۱).

جدول شماره (۱). مناطق ۲۲ گانه کلان‌شهر تهران بر اساس سطح توسعه‌یافتگی...

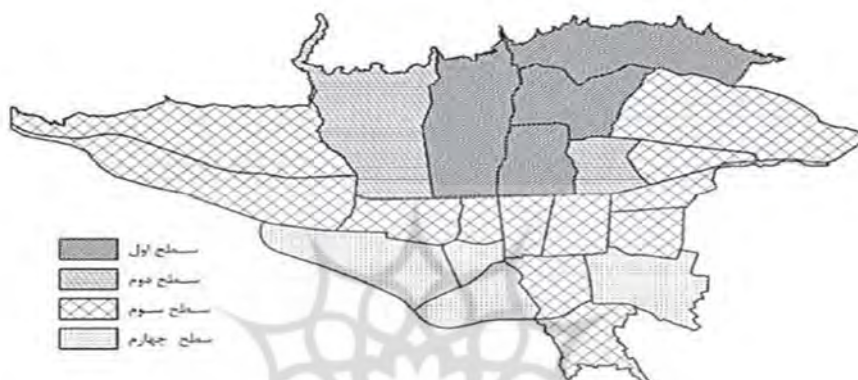
ردیف	منطقه	امتیاز	ردیف	منطقه	امتیاز
۱	منطقه ۱	۱۰۰	۱۲	منطقه ۱۰	۵۲/۷۲
۲	منطقه ۳	۸۹/۹۶	۱۳	منطقه ۲۲	۵۲/۵۶
۳	منطقه ۶	۸۹/۹۱	۱۴	منطقه ۲۰	۵۲/۳۴
۴	منطقه ۲	۷۷/۹۴	۱۵	منطقه ۱۴	۵۲/۰۵
۵	منطقه ۷	۷۲/۴۸	۱۶	منطقه ۹	۵۱/۴۹
۶	منطقه ۴	۵۹/۷۹	۱۷	منطقه ۲۱	۵۱/۰۸
۷	منطقه ۵	۵۸/۰۸	۱۸	منطقه ۱۵	۵۰/۶۶
۸	منطقه ۸	۵۷/۰۵	۱۹	منطقه ۱۶	۵۰/۵۱
۹	منطقه ۱۲	۵۵/۲۷	۲۰	منطقه ۱۹	۵۰/۱۵
۱۰	منطقه ۱۱	۵۵/۱۷	۲۱	منطقه ۱۷	۴۹/۸۴
۱۱	منطقه ۱۳	۵۴/۰۱	۲۲	منطقه ۱۸	۴۹/۳۲

منبع. محمدزاده‌ی اصل و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۰۴.

جدول شماره (۲). رده‌بندی منطقه‌های تهران از نظر شاخص‌های توسعه.

منطقه‌ها (به ترتیب درجه‌ی توسعه)	سطح توسعه
۲، ۱، ۶، ۳	یکم
۷، ۵	دوم
۹، ۲۰، ۱۴، ۲۲، ۱۲، ۱۶، ۱۰، ۴، ۲۱، ۱۳، ۸، ۱۱	سوم
۱۵، ۱۷، ۱۹، ۱۸	چهارم

منبع. رفیعیان و شالی، ۱۳۹۱، ص ۴۲.

نقشه شماره (۱). رده‌بندی منطقه‌های تهران از نظر شاخص‌های توسعه.

منبع. رفیعیان و شالی، ۱۳۹۱، ص ۴۳.

بر پایه داده‌های دو جدول شماره (۱ و ۲) و نقشه شماره (۱) و مقایسه رده‌بندی آن‌ها، جدول شماره (۳) ملاک عمل در این پژوهش قرار گرفت و در نهایت جدول شماره (۴) واحدهای فضایی پژوهش را شکل داد.

جدول شماره (۳). پهنه‌های فضایی برگزیده‌شده بر اساس نمونه‌گیری غیر احتمالی.

تعداد	منطقه‌های وابسته به هر پهنه	پهنه‌های فضایی
۶	۷، ۵، ۲، ۱، ۶، ۳	پهنه بالا
۱۲	۹، ۲۰، ۱۴، ۲۲، ۱۲، ۱۶، ۱۰، ۴، ۲۱، ۱۳، ۸، ۱۱	پهنه میانی
۴	۱۵، ۱۷، ۱۹، ۱۸	پهنه پایین

منبع. نگارنده، بر پایه داده‌های جدول‌های شماره ۱ و ۲ و نقشه شماره ۱.

جدول شماره (۴). واحدهای فضایی پژوهش.

واحد فضایی خرد تحلیل		واحد فضایی کلان تحلیل	کلان شهر تهران (دو پهنه فضایی بالا و پایین)
الف - منطقه‌های برگزیده	ب - محله‌های برگزیده		
وصال	منطقه ۶ شهرداری تهران	پهنه بالا	
ولیعصر			
والفجر			
بازار بزرگ	منطقه ۱۲ شهرداری تهران	پهنه پایین	
ارگ پامنار			
بهارستان			

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

ضمناً تعداد (۳۲۱) نفر بر مبنای فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه مشخص شد. لازم به توضیح است که چون رقم سهم هر محله از پرسشنامه‌ها به صورت درصد به دست آمد، به رقمی که اعشار آن بالای (۵۰) درصد بود، یک پرسشنامه اضافه و حاصل جمع، (۳۲۳) پرسشنامه محاسبه شد (جدول شماره ۵).

جدول شماره (۵). سهم محله‌های مورد مطالعه از حجم نمونه برای جامعه شهروندان.

الف - منطقه‌های برگزیده	ب - محله‌های برگزیده	سهم جامعه	سهم نمونه
منطقه ۶ شهرداری	وصال	۱۰۹۳۸	۶۳
	ولیعصر	۱۳۴۳۲	۷۷
	والفجر	۱۰۲۱۸	۵۹
جمع سه محله		۳۴۵۸۸	۱۹۹
منطقه ۱۲ شهرداری	بازار بزرگ	۴۲۷۳	۲۵
	ارگ پامنار	۲۰۴۹	۱۲
	بهارستان	۱۵۱۲۸	۸۷
جمع سه محله		۲۱۴۵۰	۱۲۴
جمع کل جامعه و نمونه آماری پژوهش		۵۶۰۳۸	۳۲۳

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

یافته‌های توصیفی

نتایج نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان در گروه سنی (۳۵ تا ۴۴) ساله با (۲۹) درصد و کمترین تعداد در گروه سنی بالای (۶۵) سال با (۴) درصد؛ به لحاظ ویژگی جنسیتی تعداد (۱۹۶) نفر مرد و (۱۲۷) نفر نیز زن

بوده‌اند. از کل (۳۲۳) نفر، (۳۲) درصد از مدرک لیسانس و حدود (۲۶) درصد مدرک کاردانی یا فوق دیپلم داشتند. وضعیت اشتغال نیز در یک طبقه بندی دو سطحی آزاد و دولتی صورت گرفت که (۷۶) درصد دارای شغل آزاد و (۲۳) درصد در پست‌های دولتی مشغول به کار بوده‌اند.

داده‌های اصلی پرسشنامه‌ها در قالب دو بعد فرهنگی (۷ گویه) و اجتماعی (۱۱ گویه) مدیریت شهری و همچنین بررسی هویت فضایی شهری در محله‌های شش‌گانه، به مقایسه شاخص‌های هویتی در دو دوره گذشته و حال می‌پردازد. در ابتدا وضعیت نمایه‌های متغیرهای پژوهش با روش رتبه بندی پنج سطحی لیکرت مشخص؛ و سپس دو عامل فرهنگی و اجتماعی بررسی شد.

جدول شماره (۶). وضعیت مطلوبیت نمایه‌های متغیرهای پژوهش با روش رتبه بندی پنج سطحی لیکرت.

درجه بندی نمره‌های استاندارد	۱ تا ۲/۳۳	۲/۳۴ تا ۳/۶۷	۳/۶۸ تا ۵
میزان مطلوبیت	نامطلوب	نسبتاً مطلوب	مطلوب

منبع: بازرگان و همکاران، ۱۳۸۶.

عوامل فرهنگی

در بررسی تأثیرپذیری عوامل فرهنگی از پروژه‌های اجرایی شهرداری تهران در هر دو منطقه (۶) و (۱۲) از نگاه شهروندان ساکن در این محله‌ها، دو شاخص حفظ و ثبت بناهای تاریخی (با میانگین ۴/۰۳) و توجه به جایگاه و زندگی قهرمانان و افراد سرشناس منطقه (در دوران قدیم و جدید) و رویدادها در المان‌ها و هویت محله (با میانگین ۴/۰۶) با کسب بیشترین میانگین از بیشترین تأثیرپذیری نسبت به اجرای پروژه‌های شهرداری برخوردار بوده‌اند و نشان می‌دهد که شهرداری تهران توانسته با اجرای پروژه‌هایی به مرمت، بازسازی و نوسازی این بناها بپردازد و در بازتولید هویت تاریخی این محله‌ها نقش زیادی داشته باشد؛ اما در خصوص تأثیرگذاری اجرای پروژه‌ها بر عوامل فرهنگی خاص مرتبط با زندگی مردم به صورت مستقیم، از جمله سبک زندگی شهروندان شامل نوع پوشش، زبان و لهجه، اعتقادات و فرهنگ‌ها و ارزش‌های شهروندان بسیار کمتر است. مقایسه دو منطقه نیز نشان داد که تأثیرپذیری

منطقه (۱۲) با توجه به قدمت بیشتر آن نسبت به منطقه (۶)، بیشتر بوده است.

جدول شماره (۷). تحلیل توصیفی عوامل فرهنگی در محله‌های مورد مطالعه.

عوامل فرهنگی	وضعیت در منطقه ۱۲		وضعیت در منطقه ۶	
	میانگین	تفاوت میانگین	میانگین	تفاوت میانگین
«باورها، اعتقادات، فرهنگ‌ها و ارزش‌ها»	۳,۰۲	۰,۰۲	نسبتاً مطلوب	۲
«سبک زندگی شامل نوع پوشش‌ها، زبان و لهجه»	۲	-۱	نامطلوب	۰
«حفظ و ثبت بناهای تاریخی»	۴,۳	۱,۰۳	مطلوب	۴,۳
«حفظ و توجه به جایگاه و زندگی قهرمانان و افراد سرشناس ساکن در منطقه (در دوران قدیم و جدید) و رویدادها در المان‌ها و هویت محله»	۴,۶	۱,۰۶	مطلوب	۴,۰۲
«شکل مصنوع و انسان‌ساخت پروژه‌ها متناسب با اعتقادات معنوی مردم»	۳	۰	نسبتاً مطلوب	۲
«حفظ و روایت تاریخ و فرهنگ غنی منطقه و محله و نمایش آن در قالب زیبایی و کیفیت بصری المان‌ها و فضاها»	۳	۰	نسبتاً مطلوب	۳
«شیوه زندگی»	۳,۰۵	۰,۰۵	نسبتاً مطلوب	۳,۰۱

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

عوامل اجتماعی

در بررسی عوامل اجتماعی از دیدگاه پاسخگویان دو عامل «تجمع افراد بزهکار و ساماندهی آن‌ها» و «کاهش/افزایش ناهنجاری‌ها و جرم و جنایت» قابل توجه هستند. در مورد تجمع افراد بزهکار در سطح محله و ساماندهی آن‌ها باید بیان کرد که این تجمع در طول روز به دلیل ازدیاد جمعیت و همچنین اشتغال بیشتر شهروندان به انواع شغل‌ها، کمتر شده است. در طول شب نیز به دلیل وجود کشیک‌های شبانه نیروی انتظامی، مأموران و پاسبانان و امنیت

بازاری، این تجمع‌ها کاهش‌یافته و امنیت محله تا حدود زیادی برقرار شده است.

همچنین مشخص شد، عامل «احساسات، ادراکات، کیفیت‌زندگی افراد و جامعه» نیز با اجرای طرح‌های مختلف شهرداری تحت تأثیر قرار گرفته و تا حدودی کیفیت زندگی مردم به سمت بهتر شدن رفته است. توجه به نیازهای گروه‌های خاص شهروندان از جمله سالمندان و معلولان، توسط شهرداری در تمام محله‌ها و خصوصاً محله‌های منطقه (۱۲) شهرداری تهران با اجرای پروژه‌های شهری بیشتر شده است؛ برای مثال، قراردادن صندلی‌های خاص در اتوبوس‌های درون شهری برای سالمندان و معلولان، تعبیه کردن مسیرهای ویژه برای رفت‌وآمد معلولان (خصوصاً معلولان با ویلچر). در زمینه تأثیر اجرای پروژه‌های مختلف شهرداری در تنوع نژادی و قومی در محله‌های بررسی‌شده باید گفت، تنوع نژادی و قومی در محدوده بازار بزرگ تهران و محله‌های اطراف آن به دلیل نیاز به نیروی مختلف کار از قبل بوده ولی در سال‌های اخیر به علت مهاجرت افراد زیادتر شده است.

جدول شماره (۸). تحلیل توصیفی عوامل اجتماعی در محله‌های مورد مطالعه.

عوامل اجتماعی	وضعیت در منطقه ۱۲		وضعیت در منطقه ۶	
	میانگین	تفاوت میانگین	میانگین	تفاوت میانگین
«احساسات، ادراکات، نگرش‌ها، کیفیت‌زندگی و وضعیت کلی زیست جسمی و روحی افراد و جامعه»	۳,۰۰۸	۰,۰۰۸	نسبتاً مطلوب	۰
«کنترل سرریز جمعیت و ساماندهی آن‌ها»	۲	-۱	نامطلوب	۴,۳
«افزایش / کاهش جمعیت محله»	۳	۰	نسبتاً مطلوب	۳,۰۷
«تجمع افراد بزهکار یا ساماندهی آن‌ها»	۳,۰۰۵	۰	نسبتاً مطلوب	۱
«کاهش / افزایش ناهنجاری‌ها و جرم و جنایت»	۳	۰	نسبتاً مطلوب	۴
«توجه به علایق و نیازهای مختلف ساکنان»	۲	-۱	نامطلوب	۳

عوامل اجتماعی	وضعیت در منطقه ۱۲		وضعیت در منطقه ۶	
	میانگین	تفاوت	میانگین	تفاوت
«توجه به انواع نیازهای گروه‌های مختلف (سالندان، معلولان و...)»	۳	نسبتاً مطلوب	۴	۱
«توجه به انواع نیازهای دو گروه جنسی زن و مرد»	۲	-۱	۳	نسبتاً مطلوب
«تعیین اقشار آسیب‌پذیر و ارائه راهکارهایی برای توانمندسازی آن‌ها»	۳٫۵	نسبتاً مطلوب	۳٫۰۲	۰
«تنوع نژادها و قومیت‌های مختلف»	۳٫۰۶	نسبتاً مطلوب	۳	۰
«بر اساس تصورات و نیازهای مردم و نه مدیران شهری»	۲	-۱	۳٫۰۸	نسبتاً مطلوب

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

افزایش یا کاهش جمعیت در محله‌های منطقه شش، نشان از تغییرات جمعیتی می‌دهد. محله محدوده اطراف میدان انقلاب (محله دانشگاه) به علت کاهش جمعیت با محله وصال ادغام شده و محله وصال را شکل می‌دهد. محدوده غربی این محله (اطراف دانشگاه تهران و میدان انقلاب) و همچنین محله ولیعصر به دلیل بالا رفتن قیمت زمین کارکرد مسکونی به کارکرد تجاری- اداری تغییر یافته است. بالعکس در محدوده غربی محله وصال همچنان کارکرد مسکونی خود را حفظ کرده است. در محله والفجر (شهرک والفجر)، طی دهه پیش و تحت تأثیر گسترش خوابگاه‌های دانشجویی و همچنین وجود دانشکده دندان‌سازی، موسسه ژئوفیزیک تهران، سازمان انرژی اتمی و غیره و فراهم شدن برخی امکانات از سوی شهرداری تهران از جمله انتقال پایانه اتوبوس و پایانه خط تاکسی از امیرآباد به این محله، احداث بازار تره بار و احداث استخر، بوستان محله و همچنین گسترش انواع تعاونی‌های مسکن باعث شده زمینه برای «کنترل سرریز جمعیت و ساماندهی آن‌ها» از محله‌های مختلف تهران و نزدیکی آن‌ها به محل کارشان ایجاد شود. مقایسه نظرهای دو گروه شهروندان ساکن در محله‌های منطقه (۶) و (۱۲) شهری، نشان می‌دهد که شهروندان منطقه (۱۲) نسبت به منطقه (۶) تا حدود زیادتری به اجرای طرح‌ها

توسط شهرداری با ایجاد برخی مکان‌ها و امکانات برای گروه‌های مختلف سنی و جنسی باور دارند.

مقایسه کلی روند تحول محله‌ها در دو دوره پیشین و کنونی

بررسی روند تحول محله‌های شهری از نظر هویت فضایی، با توجه به «تخریب هویت گذشته و شکل‌گیری هویت جدید» نشان می‌دهد، هویتی فعلی محله‌های بررسی‌شده، به‌هیچ‌وجه حاصل تخریب هویت گذشته نیست. به‌عنوان مثال محله‌های منطقه (۱۲) از قدیم جزء اصلی از هسته اولیه شهر تهران بوده‌اند و کارکردی تقریباً مشابه با کارکرد کنونی داشته‌اند. همچنین برای محله‌های منطقه (۶) نیز مشخص شد که هرچند این محله‌ها در دوره‌های گذشته و زمان شکل‌گیری شهر، وجود نداشته‌اند و قدمت تاریخی کمتری دارند (محله‌های وصال، امیرآباد شمالی، انقلاب، نصرت، والفجر) اما در کل هویت پیشین این محله‌ها نیز یک هویت دست‌نخورده در طول زمان است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که هویت پیشین هر دو گروه از محله‌های بررسی‌شده، در دوره کنونی نه‌تنها حفظ‌شده، بلکه تکمیل و گسترش نیز یافته است. برای مثال، محله بازار بزرگ از منطقه (۱۲) که در هسته اولیه شهر تهران وجود داشته، با گذر زمان کم‌کم وسعت پیدا کرده و کارکرد بازاری بیشتری گرفته است. در دوره کنونی نیز با اجرای پروژه‌های شهری این محله به بازار وسیعی تبدیل شده که علیرغم تأمین اغلب نیازهای شهروندان، نیازهای شهرهای دیگر کشور را نیز تأمین می‌کند. همچنین محله وصال به دلیل وجود دانشگاه تهران و قرارگرفتن در مرکز شهر و مسیر بسیاری از شهروندان، هویت فضایی محله دانشگاه را ایجاد کرده و باگذشت زمان نیز نه تنها هویت خود را از دست نداد، بلکه هویت پیشین خود را حفظ، توسعه و گسترش داد و به تکمیل هویت پیشین خود اقدام کرد.

جدول شماره (۹). تحلیل توصیفی مقایسه وضعیت محله‌های مورد مطالعه در دو دوره پیشین و کنونی.

وضعیت در منطقه ۶			وضعیت در منطقه ۱۲			روند هویت فضایی محله‌ها
مطلوبیت میانگین	تفاوت میانگین	مطلوبیت میانگین	تفاوت میانگین	مطلوبیت میانگین	میانگین	
نامطلوب	-۱	۲	نامطلوب ^۱	-۱,۰۰۲	۲,۰۰۲	تخریب هویت گذشته و شکل‌گیری هویت جدید
مطلوب	۱,۰۴۷	۴,۰۴۷	مطلوب	۱,۰۳	۴,۰۳	تکمیل و گسترش (تداوم و تقویت) هویت جدید

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

یافته‌های استنباطی

در ابتدا به آزمون نرمال بودن داده‌های گردآوری شده، با استفاده از آزمون آماری کلموگروف-اسمیرنوف پرداخته شد تا با توجه به وضعیت توزیع نرمال داده‌های در دسترس، به انتخاب آزمون صحیح آماری اقدام شود.

نتایج نشان داد که سطح معنی‌داری به دست آمده برای اغلب متغیرهای بررسی شده از (۰/۰۵) کمتر است؛ بنابراین متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال نیستند؛ از این رو داده‌ها از نوع ناپارامتریک محسوب می‌شوند و با این وضعیت امکان استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک برای محقق فراهم می‌شود. البته با انجام اقدام «کامپیوت»^۲ و تبدیل مقیاس داده‌ها از رتبه‌ای به شبه‌فاصله‌ای، امکان استفاده از آزمون‌های پارامتریک هم برای پژوهشگر وجود دارد.

۱- نتایج به دست آمده از مطلوبیت میانگین برای روند هویت فضایی محله‌های بررسی شده، علیرغم نامطلوب بودن نتایج میانگین به دست آمده، بیانگر هویت فضایی مطلوب برای این محله‌هاست؛ زیرا روند طرح پرسش مذکور، به صورت منفی است.

2- Compute

جدول شماره (۱۰). نتایج نرمال نبودن توزیع داده‌های متغیرهای پژوهش با آزمون کلموگروف اسمیرنوف.

داده‌های پرسشنامه شهروندان		متغیرهای پژوهش
سطح معنی‌داری	مقدار آماره	
-	-	مدیریت شهری
۰,۰۰۰	۱,۵۹	فرهنگی
۰,۰۰۰	۱,۴۲	اجتماعی
-	-	هویت معنایی

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

پرسش اول. «در حال حاضر وضعیت هویت فضاهای شهری چگونه است و روند تحولات آن‌ها به چه سمتی بوده است؟»

با استفاده از آزمون «ویلکاکسون» به بررسی وضعیت هویت فضایی شهر تهران در دو دوره گذشته و حال پرداخته شده است (جدول شماره ۱۱).

جدول شماره (۱۱). نتایج آزمون ویلکاکسون برای بررسی تفاوت معنادار بین نظرات شهروندان در دو دوره.

سطح معناداری	میزان	هویت فضایی شهر تهران
۰/۰۰۰	-۱۱	غناي حسی
۰/۰۰۰	-۷	جذابیت
۰/۰۰۰	-۱۳	پویا و فعال بودن
۰/۰۰۰	-۸	حافظ و بیانگر تاریخ و فرهنگ غنی گذشته محله
۰/۰۰۰	-۱۳	دارای زیبایی و کیفیت بصری
۰/۰۰۱	-۵	حاوی هنر و تمدن اسلامی و ایرانی
۰/۰۰۰	-۱۱	دارای عناصری ثابت، منسجم و خوانا
۰/۰۰۱	-۴	دارای معنی و مفهوم مرتبط با فرهنگ ساکنان
۰/۰۰۰	-۱۰	خاطره‌انگیز
۰/۰۰۰	-۱۲	تنوع
۰/۰۰۰	-۷	بحران‌زده
۰/۰۰۰	-۴	عناصر و نمادهای بی‌هویت
۰/۰۰۰	-۷	ازهم‌گسیختگی اجتماعی
۰/۰۰۰	-۲	عاری از معانی فرهنگ بومی
۰/۰۰۹	-۱	ناکارآمد در برابر نیازهای انسانی
۰/۰۱۱	-۳	هویت مسکونی مناسب برای ساکنان
۰/۰۰۰	-۱۳	هویت تفریحی - تفریحی مناسب برای ساکنان

سطح معناداری	میزان	هویت فضایی شهر تهران
۰/۰۰۰	-۱۱	هویت آموزشی و فرهنگی مناسب برای ساکنان
۰/۰۰۸	-۱	هویت کالبدی ویژه دارای مساکن گسترده، راسته‌بازار و...
۰/۰۰۰	-۱۳	هویت کالبدی خاص با خیابان‌ها، شبکه‌های ارتباطی، بافت و چشم‌انداز شهری
۰/۰۰۰	-۵	هویت مناسب با برخورداری از نقاط عطفی در زمینه فرم و شکل بناها، مقیاس و دانه‌بندی
۰/۰۰۰	-۳	هویت مناسب با برخورداری از ویژگی‌های کالبدی مرتبط با تراکم، نفوذپذیری، نسبت توده به فضا
۰/۰۰۰	-۱۳	هویت مناسب با برخورداری از ویژگی‌های کالبدی-زیبایی محیط شهری از جمله مبلمان شهری و نشانه‌ها، مصالح و جزئیات اجرایی و رنگ

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

نتایج نشان می‌دهد در دو دوره پیشین و کنونی مقدار معناداری، در سطح خطای (۰/۰۵) معنادار است. برای بررسی وضعیت شاخص‌های هویت فضای شهری و مقایسه دو دوره از آزمون تی تست زوجی استفاده می‌شود؛ که نتایج حاصل از آن‌ها در جدول شماره (۱۲) نمایش داده شده است.

جدول شماره (۱۲). نتایج آزمون تی تست جفتی جهت بررسی تفاوت معنادار بین نظرات شهروندان برای دو دوره.

ارزیابی روند تغییرات ^۱	آماره‌های آزمون تی زوجی			تفاوت میانگین دو جفت	شاخص‌های هویت فضایی
	مقدار تی	درجه آزادی	معناداری		
مثبت	۲۶-	۳۲۲	۰,۰۰۰	۰,۳۴۹	هویت معنایی مثبت
خنثی	۱-	۳۲۲	۰,۰۵۱	۰,۶۲۴	هویت معنایی منفی
مثبت	۱۵,۰۷۲-	۳۲۲	۰,۰۰۰	۰,۵۵۶	هویت عملکردی
مثبت	۱۹-	۳۲۲	۰,۰۰۰	۰,۴۷۶	هویت کالبدی - فیزیکی

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

بر این اساس مشخص شد که از نظر شهروندان تفاوت معناداری بین هویت معنایی مثبت، هویت عملکردی و هویت کالبدی-فیزیکی در دو دوره گذشته و حال وجود دارد. این تفاوت در سطح حداقل خطای مجاز (۰/۰۰۰) محاسبه

۱- ارزیابی روند تغییرات بر اساس میزان مطلوبیت میانگین متغیرهای پژوهش به دست می‌آید. به گونه‌ای که اگر وضعیت مطلوبیت میانگین یک متغیر با مقایسه دو دوره مطلوب باشد، روند تغییرات مثبت و بالعکس خواهد داشت. همچنین در صورتی که مقایسه روند تغییرات دو دوره شبیه به هم باشد، دارای روند تغییرات خنثی خواهد بود.

شده است؛ بنابراین نتایج در سطح اطمینان (۹۹) درصد قابل‌پذیرش بوده و قابل‌تعمیم به سایر نمونه‌های مشابه است. ضمناً مشخص شد، محله‌های مورد مطالعه در طول تاریخ عملکرد پیشین خود را حفظ کرده‌اند و با تقویت و تداوم جنبه‌های مثبت هویتی محله‌ها، در طول دوره انتقال (درند فاصل بین دوره پیشین و کنونی و تحت تأثیر طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی شهرداری) به گسترش و تکمیل این محله‌ها افزوده شده است.

پرسش دوم. «چه عوامل و فرآیندهای مدیریتی بر تحول هویت فضاهای شهری مؤثر بوده است؟»

با استفاده از آزمون‌های «تی-تست تک نمونه‌ای» و «رتبه‌بندی فریدمن» به پاسخ پرسش دوم پژوهش پرداخته شده است. با استفاده از نتایج این تحلیل‌ها و معنادار بودن آزمون داده‌ها مشخص شد که عوامل مدیریت شهری (فرهنگی و اجتماعی) در هویت فضاهای شهری مؤثر هستند. نتایج نشان‌دهنده معنادار بودن این تفاوت در سطح میزان خطای (۰/۰۰۰) (میزان اطمینان ۹۹) درصد است (جدول شماره ۱۳).

جدول شماره (۱۳). نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی وجود تفاوت معنادار بین عوامل مورد مطالعه.

شاخص‌های مدیریت شهری	تی تست: ۳		آماره‌های آزمون تی زوجی	
	میانگین	اختلاف	مقدار تی	درجه آزادی
فرهنگی	۳,۷۱	۰,۷۱۲	۲۵	۳۲۲
اجتماعی	۳,۰۹	۰,۰۹۲	۱۶	۳۲۲

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

همچنین با استفاده از آزمون رتبه‌بندی فریدمن به رتبه‌بندی دو عامل فرهنگی و اجتماعی مدیریت شهری به لحاظ میزان تأثیرپذیری آن‌ها از اجرای طرح‌ها و پروژه‌های شهرداری پرداخته شده است (جدول شماره ۱۴).

جدول شماره (۱۴). نتایج آزمون فریدمن و رتبه‌بندی عوامل مدیریت شهری به لحاظ تأثیرات اجرای طرح‌ها.

شاخص‌های مدیریت شهری	آماره‌های آزمون فریدمن			آماره‌های سنجش اطمینان آزمون	
	میانگین	میانگین رتبه-ای	رتبه کل	مدار	درجه آزادی
فرهنگی	۳،۷۱	۴	۴	۹۵۰	۸
اجتماعی	۳،۰۹	۳	۸		۰،۰۰۰

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی عوامل مدیریت شهری به لحاظ میزان تأثیرپذیری هر یک از این شاخص‌ها از اجرای پروژه‌های شهرداری تهران در سال‌های پیشین، مشخص شد، عامل فرهنگی به نسبت عامل اجتماعی بیشتر مورد توجه بوده و بیشترین تأثیر را بر زندگی شهروندان گذاشته است. این عامل منجر به ارتقای سطح رفاه و افزایش کیفیت زندگی شهروندان شده و محیطی سالم برای زندگی شهروندان سبب شده است.

پرسش سوم. «بنا بر اثرات مدیریت شهری در هویت‌یابی فضاهای شهری، آینده هویت فضاهای شهری چگونه خواهد شد و چه الگوی مناسبی برای آن‌ها می‌توان ارائه داد؟»

بر اساس نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون، مشخص شد بین دو متغیر مدیریت شهری رابطه همبستگی وجود دارد. برای تبیین میزان اثرگذاری دو عامل مدیریت شهری در روند تحولات هویت فضاهای شهری از آزمون رگرسیون خطی ساده (به روش ورود هم‌زمان متغیرها) استفاده شده است (جدول شماره ۲۱). محاسبه رگرسیونی نشان می‌دهد که مدل رگرسیونی پژوهش با مقدار $F=11/148$ و $R\text{-Square}=0/446$ قابلیت تبیین واریانس و برازندگی داده‌های بررسی شده را مورد تأیید قرار می‌دهد. به عبارتی نتایج نشان می‌دهد که متغیر پیش‌بینی کننده مدیریت شهری، مقدار (۴۴) درصد از تغییرات مربوط به روند تحولات هویت فضای شهری در محله‌های مورد مطالعه (مناطق ۶ و ۱۲) را تبیین می‌کند. از آنجایی که خطای استاندارد محاسبه شده، از سطح مجاز (سطح بحرانی ۰/۸ در احتمالات بیشینه) کمتر است؛ بنابراین

نتایج مدل رگرسیونی حاضر، قابلیت اتکا برای پیش‌بینی‌های آتی مربوط به مدیریت شهری را نیز خواهند داشت (جدول شماره ۱۵).

جدول شماره (۱۵). نتایج مدل رگرسیونی، تبیین اثرگذاری متغیرهای مدیریت شهری در تحولات هویت فضای شهری.

سطح معناداری	df	مقدار F	ضریب		مدل رگرسیونی
			ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل‌شده	
b	۱۱۱ و ۱۱۹	۱۱/۱۴۸	۰/۴۰۶	۰/۴۴۶	مدل رگرسیونی - هویت فضاهای شهری

b پیشگویی‌کننده (باقیمانده) = فرهنگی، اجتماعی.

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

بررسی نتایج مربوط به اثرات متغیرهای مستقل مدیریت شهری بر متغیر وابسته هویت فضاهای شهری در محله‌های برگزیده مناطق مورد مطالعه (مناطق ۶ و ۱۲) نشان داد که ضریب اثرات که با مقدار «بتا» محاسبه می‌شود که برای متغیر فرهنگی بیشتر از متغیر اجتماعی و نشان‌دهنده اثرگذاری نسبتاً بالای آن بر مدیریت شهری محله‌های مورد مطالعه است؛ بنابراین نتیجه می‌گیریم، به ازای هر واحد تغییر در متغیر مستقل مدیریت شهری (و عوامل آن) در محله‌ها، متغیر وابسته هویت فضاهای شهری نیز به همان میزان تغییر خواهد کرد. به عبارتی به ازای هر واحد تغییر عملکردی شهرداری در اجرای پروژه‌های فرهنگی، هویت فضایی محله‌های شهری نیز به همان میزان تغییر خواهد کرد.

جدول شماره (۱۶). نتایج آزمون رگرسیون خطی ساده برای بررسی اثرات مدیریت شهری بر هویت فضاهای شهری.

نتیجه اثرگذاری	سطح معنی‌داری (P)	خطای استاندارد	مقدار T	ضریب اثرات	متغیر مستقل
تأیید	۰/۰۲۲*	۰/۰۲۳	۴/۳۱	۰/۳۷۶	فرهنگی
تأیید	۰/۰۲۳*	۰/۰۳۱	۳/۰۲	۰/۱۷۶	اجتماعی

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

از آنجایی که مقدار معناداری به دست آمده برای شاخص‌های مختلف

مدیریت شهری بین حداقل خطای (۰/۰۰۱) تا حداکثر خطای مجاز (۰/۰۵) در تغییر است؛ بنابراین به طور میانگین و با اطمینان (۹۵) درصد می توان مدل رگرسیونی پژوهش را پذیرفت و نتیجه گرفت که مدیریت شهری (و شاخص های آن) به صورت مستقیم بر روند تحولات هویت فضاهای شهری در سطح محله های برگزیده شهر تهران تأثیرگذار هستند. از این رو آزمون پرسش سوم پژوهش مبنی بر اثرگذاری و یا نقش متغیرهای مستقل مدیریت شهری بر متغیر وابسته هویت فضاهای شهری مورد تأیید قرار می گیرد.

سؤال اصلی پژوهش. «مدیریت شهری چه نقشی در هویت یابی فضاهای شهری دارد؟»

برای تبیین میزان اثرگذاری مدیریت شهری در تحولات هویت فضاهای شهری از آزمون رگرسیون خطی ساده (به روش ورود هم زمان متغیرها) استفاده شده است (جدول شماره ۱۷). این محاسبه نشان می دهد که مدل رگرسیونی اصلی پژوهش با مقدار $F=9/028$ و $R\text{ Square}=0/411$ قابلیت تبیین واریانس مناسبی را دارا است و قابلیت برازندگی داده های بررسی شده را هم تأیید می کند. به عبارتی نتایج اولیه خلاصه مدل رگرسیونی نشان می دهد که متغیر پیش بینی کننده مدیریت شهری، مقدار (۳۴) درصد از تغییرات مربوط به روند تحولات هویت فضای شهری در محله های مورد مطالعه (مناطق ۶ و ۱۲) را تبیین می کند. در این تبیین مقدار خطای استاندارد محاسبه شده، از سطح مجاز (سطح بحرانی ۰/۸ در احتمالات بیشینه) کمتر بوده است (برابر با ۰/۰۲۷)؛ بنابراین نتایج مدل رگرسیونی حاضر، قابلیت اتکا برای پیش بینی های آتی مربوط به مدیریت شهری را نیز خواهند داشت.

جدول شماره (۱۷). نتایج مدل رگرسیونی برای تبیین اثرگذاری مدیریت شهری در هویت فضای شهری.

مدل رگرسیونی	ضریب r^2	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	مقدار F	df	سطح معناداری
پرسش اصلی	۰/۴۱۱	۰/۳۴۲	۰/۳۲۹	۹/۰۲۸	۱ و ۳۲۲	۰/۰۰۰ ^b

b پیشگویی کننده (باقیمانده) = شاخص کل مدیریت شهری.

منبع. یافته های پژوهش، ۱۴۰۰.

در ادامه به بررسی نتایج مربوط به اثرات متغیر مستقل مدیریت شهری بر متغیر وابسته هویت فضاهای شهری در محله‌های برگزیده مناطق مورد مطالعه شهر تهران در قالب مدل رگرسیونی پرداخته شده است. ضریب اثرات که با مقدار «بتا» محاسبه می‌شود، برای متغیر مدیریت شهری برابر با (۰/۳۹۲) است که نشان‌دهنده اثرگذاری متوسط متغیر مستقل مدیریت شهری بر هویت فضاهای شهری است؛ بنابراین به ازای هر واحد تغییر در متغیر مستقل مدیریت شهری در محله‌های برگزیده مناطق مورد مطالعه؛ متغیر وابسته هویت فضاهای شهری در این محله‌ها نیز به همان میزان تغییر خواهد کرد. به عبارتی، به ازای هرگونه تغییر در مدیریت شهری در سال‌های آتی که نتیجه اجرای طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی است، در سطح محله‌ها تغییرات ملموسی بر جای گذاشته می‌شود که رضایتمندی و یا بالعکس نارضایتی شهروندان را می‌تواند در پی داشته باشد (این تغییرات می‌تواند اجرای یک پروژه فرهنگی و یا اجتماعی مانند احداث یک فرهنگسرا، یک کتابخانه و یا خانه گرم و ایمن و...) (جدول شماره ۱۸). به‌طور کلی نتایج معناداری به‌دست‌آمده برای تابع رگرسیونی مذکور که در سطح خطای مجاز (۰/۰۵) و مقدار معناداری (۰/۹۵) بوده است، نشان می‌دهد که این مدل برای تبیین اثرات مدیریت شهری بر هویت فضاهای شهری با اطمینان آماری (۹۵) درصد مورد پذیرش قرار می‌گیرد و مدیریت شهری (و شاخص‌های آن) به‌صورت مستقیم بر روند تحولات هویت فضاهای شهری در سطح محله‌های برگزیده شهر تهران تأثیرگذار هستند. از این‌رو آزمون پرسش اصلی پژوهش مبنی بر اثرگذاری و یا نقش متغیر مستقل مدیریت شهری بر متغیر وابسته هویت فضاهای شهری مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول شماره (۱۸). نتایج آزمون رگرسیون خطی ساده برای بررسی اثرات مدیریت شهری بر هویت فضاهای شهری.

متغیر مستقل	ضریب اثرات	مقدار T	خطای استاندارد	سطح معنی‌داری (P)	نتیجه اثرگذاری
مدیریت شهری	۰/۳۲۹	۶/۴۲	۰/۰۲۷	۰/۰۱۸**	تأیید

منبع. یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰.

نتیجه‌گیری

امروزه پروژه‌های شهری صرفاً از دیدگاه اقتصادی یا کالبدی مورد توجه قرار نمی‌گیرد؛ بلکه با مطرح شدن برنامه‌ریزی فضایی و مفاهیمی چون شهر سالم، حکمروایی شایسته و شهر پایدار زمینه‌های توجه به سایر ابعاد از جمله هویت و امنیت به‌عنوان زیرمجموعه ابعاد اجتماعی-فرهنگی نیز فراهم آمده است. اهمیت این موضوع باعث شده است تا پیوست اجتماعی-فرهنگی به یکی از اصلی‌ترین ارکان پروژه‌ها و طرح‌های شهری بدل شود و آن دسته از پروژه‌هایی که خسارات و تبعات اجتماعی و فرهنگی داشته باشند، از دستور کار شهری خارج شوند. در نظام مدیریت شهری تهران نیز از سال (۱۳۸۶) این مباحث به شکل جدی‌تری مطرح شد و تمام پروژه‌های کالبدی و زیرساختی ملزم به توجه و به‌کارگیری پیوست اجتماعی-فرهنگی شدند تا از آثار زیان‌بار طرح و برنامه‌های شهری کاسته شود. بر همین اساس ارزیابی این اقدامات پس از گذشت چندین سال بسیار حیاتی است. نتایج این پژوهش همسو با پژوهش‌های «علی‌نژاد و همکاران» (۱۳۹۸)؛ «ستوده فر و همکاران» (۱۳۹۸) و «زنگنه و همکاران» (۱۳۹۷) نشان می‌دهد که پروژه‌های شهری تأثیرات غیرقابل‌انکاری بر شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی محله‌ها دارد و همین عامل موجب شده تا مدیران شهری بر پیوست‌های اجتماعی و فرهنگی توجه بیشتری داشته باشند. به این صورت که مدیریت منطقه (۱۲) نسبت به منطقه (۶) اهمیت بیشتری به پیوست‌های اجتماعی و فرهنگی به‌خصوص امنیت داده؛ تا جایی که توانسته است «ساماندهی بزهکاران» و «کاهش جرم و جنایت» را به سطح نسبتاً مطلوبی ارتقا دهد. همچنین در بحث هویت فضاها، شهری نیز ارتباط معناداری میان آن و مدیریت شهری برقرار است (با ضریب اثر ۰/۳۹۲) و به نظر می‌رسد که پروژه‌های شهری تأثیر قابل‌توجهی بر هویت‌یابی داشته است و در این میان عوامل فرهنگی با میانگین آماری (۳/۷۱) و سپس عوامل اجتماعی نظیر امنیت با میانگین آماری (۳/۰۹) قرار دارند که نشان‌دهنده اهمیت پیوست اجتماعی-فرهنگی برای این مناطق هستند. بر این اساس نظام مدیریت شهری می‌تواند از طریق پیوست‌های اجتماعی-فرهنگی و با

میانجیگری متغیرهایی نظیر امنیت، ایمنی، دسترسی و ... تأثیرات مثبتی بر هویت‌یابی فضاهای شهری داشته باشد. قابل توجه است که در منطقه (۶) در صورت توجه به مؤلفه‌هایی نظیر امنیت، ایمنی و نیازها و علایق شهروندان، می‌توان هویت فضاهای شهری را بازیابی کرد و در منطقه (۱۲) نیز آن را ارتقا بخشید که این مهم صرفاً از طریق تأکید بر پیوست اجتماعی- فرهنگی در تصویب و اجرای پروژه‌های شهری محقق خواهد شد.

پیشنهادها

در نهایت می‌توان چند پیشنهاد برای محدوده‌های مطالعاتی و کل شهر تهران که نتایج پژوهش قابل‌تعمیم به آن‌ها است ارائه کرد.

- توجه مدیران به مصوبه سال (۱۳۸۶) شهرداری تهران در زمینه تدوین پیوست اجتماعی- فرهنگی برای همه پروژه‌ها؛
- توجه بیشتر به بحث امنیت در پیوست‌های اجتماعی به‌عنوان یکی از چالش‌های شهری و متغیرهای مؤثر بر هویت‌یابی فضا؛
- لزوم شاخص بندی متغیر امنیت در پیوست پروژه‌ها با توجه به جنبه‌های مختلف آن و جلوگیری از کلی‌نگری؛
- لزوم اجرای مستقل پروژه‌های اجتماعی- فرهنگی برای افزایش امنیت و هویت‌یابی فضا به‌خصوص در منطقه (۶)؛
- آموزش و فرهنگ‌سازی مدیران شهری برای توجه به جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی در کنار جنبه‌های اقتصادی و کالبدی با توجه به همه‌جانبه بدون مفهوم توسعه شهری.

منابع

- اشرفی، یوسف و رشیدی، طلا (۱۳۹۲). «ارزیابی تأثیر اجتماعی (اتا) پروژه‌های شهری □ □ نمونه موردی: پارک کودک ظفر گلچین در منطقه ۱۰ شهرداری تهران». مدیریت شهری، (۱۱) (۳۱)، صص ۲۹۵-۳۱۵.
- اعظم‌کاری، فائزه؛ عظیمی هاشمی، مژگان (۱۳۹۴). «پیوست‌نگاری فرهنگی-اجتماعی در طرح‌های توسعه گردشگری ایران». اولین همایش بین‌المللی علمی- راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران، چالش‌ها و چشم‌اندازها. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- افشاری، عبدالرحمن؛ بنیادی نائینی، احمد (۱۳۹۳). «پیوست فرهنگی و نقش آن در توسعه امنیت ملی». اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران.
- بکر، هنک؛ ونکلی، فرانک (۱۳۸۸). «راهنمای بین‌المللی برآورد پیامدهای اجتماعی؛ مترجم: هادی جلیلی». تهران: نشر جامعه شناسان.
- پاک‌سرشت، سلیمان (۱۳۹۲). «ارزیابی واقع‌گرایانه تأثیرات اجتماعی در اقدامات توسعه‌ای». فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی، (۱) (۲)، صص ۷۵-۵۱.
- پورصالحی، مینو؛ مظفر، حسین؛ حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۱). «بررسی موانع تحقق طرح پیوست فرهنگی (بر اساس مقایسه میان نظر نخبگان و مدیران ارشد اجرایی کشور)». فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، (۱) (۲)، صص ۱۲۱-۱۴۳.
- تقوایی، علی‌اکبر؛ تاجدار، رسول (۱۳۸۸). «درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی». فصلنامه مدیریت شهری، (۷) (۲۳)، صص ۴۵-۵۸.
- جهان‌بخش، حیدر؛ دل‌زنده، علی (۱۳۹۵). «تبیین جایگاه پیوست‌نگاری فرهنگی و بهره‌گیری از نظام مدیریت فرهنگی در شهر اسلامی- ایرانی (مبانی نظری و فرآیند فکری سازنده شهر اسلامی)». فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی، (۴) (۱۳)، صص ۹۱-۱۱۱.
- چیت‌ساز، محمدرضا؛ زرگرسرای، ناهید (۱۳۹۵). «ضرورت انجام مطالعات اِتا برای پروژه‌ها و طرح‌های شهری». نشریه معماری سبز، (۲) (۴)، صص ۱۹-۴۰.
- حسین‌آبادی، سعید؛ سلمانی‌مقدم، محمد؛ نوری دشتبان، مریم (۱۳۹۸). «هویت مکانی و عوامل مؤثر بر آن در محله‌های قدیمی نمونه مطالعه: محله کلاه‌فرنگی سبزوار». فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی، (۳) (۹)، صص ۸۹-۱۱۰.

- رجا، اکبر (۱۳۷۰). «مدیریت شهری و هماهنگی بین‌شهری». مجموعه مقالات نخستین سمپوزیوم شهر سالم. تهران: اداره کل روابط عمومی و بین‌المللی شهر تهران.
- رحمانی لشگری، مریم (۱۳۹۷). «بررسی نقش فضاهای شهری بر امنیت و آسایش روانی با تأکید بر آسیب‌های شهری (مطالعه موردی منطقه ۱۲ شهرداری تهران)». سومین کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و طراحی شهری، تبریز.
- رضویان، محمدتقی؛ بیرامزاده، حبیب (۱۳۸۷). «عملکرد مدیریت شهرهای کوچک در برنامه‌ریزی کاربری اراضی (مطالعه موردی: شهر بناب)». فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، (۴۰(۶۳))، صص ۱۰۱-۱۱۴.
- ستوده فر، مهدی؛ دوازده‌مامی، حمید؛ اعتباریان، اکبر (۱۳۹۸). «ارائه الگوی تدوین پیوست فرهنگی پروژه‌های عمرانی در کلان‌شهر اصفهان». پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، (۱۰(۳۶))، صص ۴۷-۶۱.
- شربتیان، محمدحسن (۱۳۹۲). «مطالعه جامعه‌شناختی پیوست فرهنگی در حوزه مدیریت». فصلنامه مهندس فرهنگی، (۸(۷۶))، صص ۸۳-۱۰۷.
- شیعه، اسماعیل (۱۳۸۲). «لزوم تحول مدیریت شهری در ایران». فصلنامه جغرافیا و توسعه، (۱(۱))، صص ۳۷-۶۲.
- صوفی، مریم؛ عزیزآبادی فراهانی، فاطمه؛ حاجیانی، ابراهیم؛ صالحی امیر، سیدرضا (۱۴۰۰). «تدوین چارچوبی برای هویت شهری مطلوب: مورد مطالعه شهر جدید پرند». فرآیند مدیریت و توسعه، (۳۴(۱))، صص ۱۴۱-۱۶۲.
- علی‌آبادی، زینت؛ بابایی، حمیدرضا (۱۳۹۶). «تحلیل تأثیر طرح‌های توسعه شهری بر ساختار فضایی خرد و کلان‌شهرها (مطالعه موردی: طرح محور زینیه شهر زنجان)». پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری، (۵(۴))، صص ۶۴۵-۶۷۰.
- علی‌نژاد، منوچهر؛ پورگنجی، ابوالفضل؛ دارابی، حسین. (۱۳۹۸). «ارزیابی تأثیرات اجتماعی و فرهنگی پروژه ارتقاء کیفی میدان مشق تهران». جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، (۸(۲))، صص ۳۳۳-۳۶۲.
- عنابستانی، زهرا (۱۳۹۶). «آینده‌نگری تأثیرات اجتماعی ناشی از حضور ابر پروژه‌های شهری (مطالعه موردی: مجموعه گردشگری پدیده شان‌دیز)». فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، (۳۲(۳))، صص ۱۲۹-۱۵۱.
- فاضلی، محمدباقر (۱۳۹۱). «پیوست اجتماعی و فرهنگی در مدیریت شهری». تهران: همایش مدیریت استراتژیک فرهنگی.

- فنی، زهره؛ صارمی، فرید (۱۳۹۲). «رویکرد توسعه پایدار محله‌ای در شهر تهران؛ مورد مطالعه: محله بهار منطقه ۷». فصلنامه جغرافیا و توسعه، (۱۱ (۳۰))، صص ۳۵-۵۶.
- کاظمیان، غلامرضا؛ سعیدی رضوانی، نوید (۱۳۸۳). «امکان‌سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها: پیشنهاد و امکان‌سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌های ایران». جلد (۵). تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- کامران، حسن؛ پرزادی، طاهر؛ حسین امینی، حسن (۱۳۹۱). «نقش مدیریت خوب شهری در تأمین رفاه امنیت و ایمنی شهری با رویکرد دفاع غیرعامل». زاهدان: همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت.
- کریمی مشاور، مهرداد؛ نگین تاجی، فرشاد (۱۳۹۷). «تأثیر هویت مکانی بر ایجاد حس وابستگی و نقش آن در شکل‌گیری منظر شهری (مطالعه موردی: شهر یاسوج)». فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، (۹ (۳۳))، صص ۶۹-۸۴.
- Jim C.Y and Wendy Y, Ch. (2010). Habitat effect on vegetation ecology and occurrence on urban masonry walls, journal homepage: www.elsevier. de/ufug, pp 169-178.
- Lang, J. (2007). Urban Design: A Typology of Procedures and Products (H. Bahreyni, Tehran). Tehran: Tehran University.
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past, Journal of Environmental Psychology, Vol 28, Pp 209-231
- Rotmans, J and Van Asslt, M. (2000). Policies and innovations in developing countries. Westport: Greenwood Praeger Press.